

УДК 321.01:334.73

Котько Н.М., к.е.н. ©

*Інститут сільського господарства Карпатського регіону, с. Оброшино***ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ
ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ
В КОНТЕКСТІ САМООРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАД**

Узагальнено фактори, вплив яких задає рамкові умови формування стратегії і тактики державної політики розвитку сільських територій, обґрунтовано доцільні підходи до активізації процесів самоорганізації громад.

Ключові слова: державна політика, сільські території, стратегія, тактика, процеси самоорганізації, сільські громади.

Постановка проблеми. Необхідність досягнення вагомого зростання ефективності соціально-економічного розвитку держави та покращання стандартів життя населення в умовах відчутного посилення впливу глобалізаційних процесів вимагає якнайкращого використання природно-ресурсного потенціалу країни [1]. Разюча невідповідність рівня розвитку вітчизняного аграрного сектора та сільських територій загалом наявному потенціалу та стандартам розвинутих держав таїть загрози національній безпеці [2]. Хоча як упродовж останніх років, так і в теперішній час відбувається активний нормотворчий реформаторський процес, котрий тією чи іншою мірою стосується врегулювання проблем розвитку села, досі так і не склалась цілісна науково-обґрунтована система бачення засад і шляхів їх вирішення. Необхідне формування політики сільського розвитку, яка в тактичному плані спрямовуватиметься на запровадження найбільш ефективних принципів, механізмів та форматів управління перебігом соціально-економічних процесів, а в стратегічному вимірі – орієнтуватиметься на розбудову сучасних підвалин його сталості в довгостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика формування стратегії і тактики державної політики розвитку сільських територій є надзвичайно багатопланою. Результати досліджень різних її аспектів висвітлено в наукових публікаціях вчених О.А. Біттера, О.М. Бородіної, О.Г. Булавки, В.В. Борщевського, П.І. Гайдуцького, В.М. Гейця, Ю.Е. Губені, С.М. Кваші, Р.П. Косодія, М.Й. Маліка, Є.В. Мішеніна, О.М. Могильного, Л.В. Молдаван, П.М. Музики, В.М. Нелепа, О.М. Онищенко, Т.О. Осташко, К.В. Прокопишак, О.І. Павлова, І.В. Прокопи, П.Т. Саблука, В.М. Трегобчука, Л.О. Шепотько, Д.В.Шияна, В.В. Юрчишина, К.І. Якуби та інших. У ході наукового пошуку відбувається становлення новітньої парадигми сільського розвитку, що закладає теоретико-методологічне підґрунтя переходу до, як вважаємо, найбільш перспективної - соціоекономічної моделі розвитку аграрного сектора і села [3].

Актуальність і недостатня вивченість означеного напрямку обумовили вибір предмету дослідження наукової публікації.

Мета статті. Узагальнити, виходячи із положень ідеї соціоекономічної моделі функціонування аграрного сектора і села, ключові проблеми формування стратегії і тактики державної політики розвитку сільських територій та обґрунтувати дієві підходи до активізації процесів самоорганізації громад.

Виклад основного матеріалу. Розробка напрямів, шляхів, засобів функціонування сільських територій, враховуючи посилення ролі місцевого самоврядування у структурі адміністративно-територіального устрою, є стратегічним завданням і пріоритетом розвитку економіки й суспільства в цілому [4]. До найбільш впливових чинників, характер прояву яких задаватиме рамкові умови, котрі необхідно приймати до уваги при конструюванні засад і заходів стратегії і тактики політики розвитку сільських територій, є підстави відносити: необхідність перерозподілу бюджетних видатків між заходами, спрямованими на здійснення активної структурної політики держави і політики соціального захисту населення за умов суттєвого і стрімкого скорочення державних видатків і дефіцитів; вплив світової продовольчої кризи, що може посилити насаджування і без того вкрай максимізованої монофункціональності розвитку сільської місцевості; перспектива запровадження ринку землі за відсутності належних “запобіжників” для попередження (мінімізації) можливих негативних ефектів стосовно перспектив соціально-економічного розвитку села.

Відсутність чітко визначених стратегічних цільових настанов, існуючі суперечності й мінливість інституційно-економічного середовища та не прогнозованість ймовірних напрямів і характерів змін його умов призводить до неможливості формування в учасників ринкових відносин стратегії поведінки на перспективу. Тому першочерговою постає не проблема розвитку, а виживання, ґрунтованого, значною мірою, на перерозподілі і споживанні залишків раніше створених уречевлених цінностей і благ.

Прямим наслідком масовості і типовості вимушено обраної тактики стає втрата здатності сільської соціальної підсистеми до саморозвитку. Так, наприклад, нормальними цільовими орієнтирами підприємницьких структур є інвестування капіталу в фактори і умови виробництва, які здатні не лише максимізувати поточний економічний ефект, але й забезпечити стабільність і прибутковість виробництва хоча б на середньострокову перспективу (збереження й покращання якості сільськогосподарських угідь та довкілля загалом, розбудова комунікаційної інфраструктури, піклування про екологічну безпеку тощо). Тоді як поведінка переважної більшості суб'єктів господарювання в сільській місцевості визначається кон'юнктурним горизонтом цільових настанов – всякими способами мінімізувати “непродуктивні” витрати за рахунок нещадної хижацької експлуатації ресурсів сільських територій, економії на соціальних і екологічних статтях витрат.

Централізовані підходи до розвитку сільських територій за принципом “згори вниз” мають змінитися на децентралізований підхід “знизу догори”, що ґрунтується на саморозвитку громад [3, С.8]. Спроби насаджування

самоорганізації сільської соціальної підсистеми “зверху” свідчать про низьку результативність. Пояснення такого стану справ полягає, на наш погляд, в тому, що її запровадження розраховане на принципи і механізми функціонування ієрархічно-організованих і керованих структур. Тоді як між селянами-власниками подвірних господарств вибудовано мереживні горизонтальні зв’язки [5].

Активізувати підприємницьку, організаційну і інноваційну ініціативу “знизу” можна завдяки “умонтуванню” параметру порядку [6], який враховуватиме мереживний характер і горизонтальний тип відносин. Таку інтегративну функцію спроможні, на нашу думку, виконувати створені за фінансової, організаційної та інформаційної підтримки держави при органах місцевого самоврядування Центри господарського розвитку сільських громад. На перших порах недоцільна їх масова організація, вони повинні позиціонуватись як пілотні. Іншою істотною вимогою є те, що дані структури повинні бути “завідомо успішні”. Тому перед започаткуванням необхідний прискіпливий відбір громад-учасниць. Дане застереження істотне з огляду на те, що головним завданням “сигнальних” проектів є широка популяризація ідеї. Адже селяни, як зважаючи на здавна притаманну їм порівняно вищу схильність до консерватизму, так і завдяки набутому упродовж останніх років досвіду т. з. “навченого безсилля” [7], критично сприймають новачі владних структур.

Тоді як самоорганізація можлива тільки за умови, коли індивіди будуть переконані, що об’єднання зусиль і ресурсів принесе їм вигоду. Масштабне висвітлення в ЗМІ переваг кооперації та економічних успіхів учасників громад-ініціаторів за умілої маркетингової стратегії в розповсюдженні досвіду початківців “нової кооперації” спроможне стати каталізатором самоорганізації сільських громад. Крім фінансової, організаційної та інформаційної підтримки держави, важливим є також забезпечення з її боку надійного правового супроводу функціонування Центрів. Адже їх ефективна діяльність спричинятиме конфлікт інтересів з представниками різного роду посередницьких структур.

Таким чином, виходячи із постулату, що стратегія – це, крім її визначень, інструмент корпоративної мобілізації людей, які причетні до проблем [8], вихідною стратегічною настановою формування державної політики ефективного розвитку сільських територій повинна бути усестороннє сприяння активізації процесів самоорганізації на рівні сільських громад.

Висновки. Узагальнення викладених міркувань дає підставу для наступних висновків. 1. Необхідне формування політики сільського розвитку, яка в тактичному плані спрямовуватиметься на запровадження найбільш ефективних принципів, механізмів та форматів управління перебігом соціально-економічних процесів, а в стратегічному вимірі – орієнтуватиметься на розбудову сучасних підвалин його сталості в довгостроковій перспективі. 2. Найбільш впливовими чинників, характер прояву яких задаватиме рамкові умови для конструюванні засад і заходів стратегії і тактики політики розвитку сільських територій, є: звуження бюджетних можливостей підтримки; вплив світової продовольчої кризи; перспектива запровадження ринку землі. 3.

Активізувати підприємницьку, організаційну і інноваційну ініціативу “знизу” можна завдяки “умонтуванню” параметру порядку, який враховуватиме мереживний характер і горизонтальний тип відносин. Таку інтегративну функцію спроможні виконувати створені за фінансової, організаційної та інформаційної підтримки держави при органах місцевого самоврядування Центри господарського розвитку сільських громад.

Література

1. Основні тренди глобального розвитку: ризики та нові можливості для України. Аналітична записка. К.: НІСД, 2012: [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/722/>
2. Стратегія національної безпеки України. Україна у світі, що змінюється (проект): [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/project-Litvinenko-dcd38.pdf>.
3. Геєць В., Юрчишин В., Бородіна О., Прокопа І. Соціоекономічна модернізація аграрного сектору України: (концептуальні положення) / В. Геєць [та ін.] // Економіка України. - 2011. - № 12. - С. 4-14.
4. Мамуль Л.О. Соціально-економічні особливості розвитку сільських територій / Л. О. Мамуль, М.М. Ігнатенко // Економіка АПК. – 2011. - № 7. – С. 122.
5. Молодцов О.В. Сітьова парадигма територіального розвитку: сутність, логіка впровадження: автореф. дис. д-ра наук з держ. упр.: спец. 25.00.01 “Теорія та історія держ. упр.” / О. В. Молодцов; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2010. – 36 с.
6. Хакен Г. Може ли мы применять синергетику в науках о человеке : [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://spkurdyumov.narod.ru/Haken7.htm>
7. Громадянська активність українців у п’ять разів нижча, ніж у “старих” демократіях: [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=1048413>
8. Національна безпека України: стратегічні пріоритети та шляхи її реалізації: мат-ли “круглого столу” / за заг. ред. О. В. Литвиненка. – К.: НІСД, 2011. – С. 60.

Summary

Kotko N.M.

Institute of agriculture of Carpathian region

PROBLEMS OF FORMING OF THE STRATEGY AND TACTIC OF THE STATE POLICY OF THE DEVELOPMENT OF THE RURAL TERRITORIES IN CONTEXT OF SELF-ORGANIZING OF COMMUNITIES

Generalized of factors, which influence create framework conditions of the strategy and tactic of state policy of the development of the rural territories, justified appropriate approaches to activation of the processes of self-organization of communities.

Рецензент – д.е.н., професор Музика П.М.